

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Anna Möller

Domstolarnas straffrättsliga bedömning av hedersmotiv

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Uta Bindreiter

Termin: VT 2016

Innehåll

SUMMARY	2
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Allmänt	5
1.2 Uppsatsens syfte	5
1.3 Frågeställningar	5
1.4 Avgränsning	6
1.5 Perspektiv och metod	6
1.6 Forskningsläge	7
1.7 Material	7
1.8 Disposition	8
2 BEGREPPET HEDER	9
2.1 Hedersideologi	10
2.2 Hederskod	12
3 GÄLLANDE RÄTT	13
3.1 Straffvärde	13
3.1.1 Brottss interna omständigheter	13
3.1.2 Brottsexterna försvårande omständigheter	14
3.1.3 Brottsexterna förmildrande omständigheter	15
3.2 Straffmätning	15
3.2.1 Straffskärpning	15
3.2.2 Strafflindring	16
3.3 Sammanfattning	18
4 HEDERSMOTIVET I PRAXIS	19
4.1 Fallet Therese (1989)	19
4.1.1 Fakta i målet	19
4.1.2 Domstolens bedömning	20
4.1.3 Egna reflektioner	20

4.2	Fallet Maryam (1994)	21
4.2.1	Fakta i målet	21
4.2.2	Domstolens bedömning	22
4.2.3	Egna reflektioner	22
4.3	Fallet Pele (2000)	23
4.3.1	Fakta i målet	23
4.3.2	Domstolens bedömning	24
4.3.3	Egna reflektioner	24
4.4	Fallet Fadime (2002)	24
4.4.1	Fakta i målet	24
4.4.2	Domstolens bedömning	25
4.4.3	Egna reflektioner	26
4.5	Fallet Jian (2010)	26
4.5.1	Fakta i målet	26
4.5.2	Domstolens bedömning	27
4.5.3	Egna reflektioner	27
4.6	Fallet Bogumila (2014)	28
4.6.1	Fakta i målet	28
4.6.2	Domstolens bedömning	28
4.6.3	Egna reflektioner	29
5	DEBATT	30
6	ANALYS	31
6.1	Befattar svenska domstolar sig med begreppet heder i sina domskäl?	31
6.2	Hur påverkar gärningspersonens hedersmotiv domstolarnas bedömning av straffvärdet?	32
6.3	Har hedersmotivet någon betydelse för domstolarnas straffmätning?	32
6.4	Sammanfattning av analysen	33
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	34
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	36

Summary

Honor killings are a subject that arouses feelings for many people, it is one of the reasons that the subject is very debated. The subject has been debated from many aspects: legal, social, religious and moral these are some of the many aspects. In this essay, however, the legal aspect is analyzed.

Firstly it is necessary to define honor. Central is a woman's sexuality, even though it is the male family members or relatives who are possessors of the honor.

Secondly, I will explain two words that are used when the Swedish court decides which penalty and the length of the penalty. First the act is given a certain penalty valuation, then the perpetrator is getting estimated, these two together gives a certain penalty.

Thirdly, I will analyze six court cases. I have analyzed the courts reason to the penalties length, and if the Swedish courts use the word honor.

Punishing individuals harder if honor is a motive, which some people finds sending important signals from society. But opponents argue that a murder is a murder, regardless of the motive. Similar actions should be treated equally.

Finally, in my analyze I find out that the courts assessments has changed over the analysed time. All of my three questions are answered in the analyze. The honor motive is in the last court case seen as a circumstance which cause longer time in prison, the court also use the word honor.

Sammanfattning

Hedersmord är ett ämne som framkallar starka känslor hos många människor vilket är ett av skälen till att ämnet är omdebatterat. Ämnet har debatterats ur många aspekter: rättsliga, sociala, religiösa, moraliska m.fl. I denna uppsats kommer enbart den straffrättsliga aspekten att avhandlas och analyseras.

Inledningsvis är det nödvändigt att definiera heder. Kvinnans sexualitet är central. Trots detta är det manliga familjemedlemmar alternativt släktingar som besitter hedern.

Vidare kommer straffvärde och straffmätning behandlas. Straffvärde är gärningens allvarlighet. Straffmätning är nära anknytet till gärningspersonen och ska ge uttryck för proportionalitet mellan brott och straff.

Hedersbegreppet, straffvärde och straffmätning undersöks i rättspraxis. Domstolarnas förhållningssätt till begreppet heder, gärningens straffvärde och gärningspersonens straffvärdighet kommer att centraliseras.

Uppsatsen analyserar huruvida kulturella omständigheter som hedersmotiv beaktas när strafflängden bestäms. Att straffa individer hårdare för att mord begås med heder som motiv anser vissa aktörer sänder viktiga signaler från samhället. Däremot menar motståndare att ett mord är ett mord, oavsett vilket motiv som föranlett gärningen. Likartade gärningar ska behandlas lika.

Slutligen besvaras mina frågeställningar i min analys. Domstolarnas bedömningar har förändras under den analyserade perioden. Hedersmotiv anses i sista rättsfallet, av sex analyserade rättsfall, vara en försvårande omständighet och domstolen använder begreppet heder i sina domskäl.

Förkortningar

BrB

Brottsbalken

JT

Juridisk tidskrift

Kap.

Kapitel

M.a.o.

Med andra ord

Prop.

Proposition

RH

Rättsfall från hovrätterna

SAOB

Svenska akademiens ordbok

SOU

Statens offentliga utredning

1 Inledning

1.1 Allmänt

”Han hörde henne ta ett djupt andetag och då han tittade henne i ögonen såg han att dom liksom stannade”¹

På detta sätt beskrev föräldern livets slutskede för sitt barn. Precis innan detta ögonblick har föräldern knivhuggit sitt barn 48 gånger. Motivet till mordet uppgav föräldern vara: att återupprätta sin och familjens heder.

Ovanstående är främmande för mig, hur kan det vara hedersamt att döda sitt barn? Vilket följaktligen resulterade i mitt ämnesval, samspelet mellan juridik och hedersmotiv.

1.2 Uppsatsens syfte

Det övergripande syftet är att redogöra för domstolarnas straffrättsliga förhållningsätt till hedersrelaterade mord och att utreda samspelet mellan hedersmotiv och straffvärde.

Uppsatsen kommer att kritiskt granska domstolarnas avgörande i likartade mål för att utreda om alla är lika inför lagen.

1.3 Frågeställningar

Uppsatsen har tre frågeställningar, samtliga behandlas genom att granska domstolarnas straffrättsliga bedömningar. Den centrala frågeställningen är, hur påverkar gärningspersonens hedersmotiv domstolarnas bedömning av straffvärdet?

---

¹ Nyköpings tingsrätt, dom meddelad 2011-03-21, mål B 3418-11, s. 8.

För att kunna besvara den övergripande frågeställningen kommer ytterligare två frågor att behandlas: Befattar svenska domstolar sig med begreppet heder i sina domskäl? Har hedersmotivet någon betydelse för domstolarnas straffmätning?

1.4 Avgränsning

Hedersproblematiken uppkommer inom flera rättsområde, vilket innebär att flera avgränsningar krävs. Uppsatsen ska enbart behandla straffrättsliga aspekter. Frågan om att uppta hedersmotivet som grund för en egen brottsrubricering, dvs. *hedersmord*, kommer inte att behandlas. Detta gäller även medverkansläran. Dessa straffrättsliga aspekter kommer att förbigås av utrymmesskäl.

Uppsatsen granskar enbart hovrättsavgöranden eftersom avgöranden i högsta domstolen saknas gällande relevanta rättsfrågor. Rättsfallen som granskas kommer enbart att vara brottstypen *mord*. Jag är dock medveten om att hedersrelaterat våld kommer till uttryck i andra former.

Granskningen kommer att koncentreras på hovrättens fastställande av straffvärdet och bedömningen vid straffmätningen. Tingsrättens bedömningar kommer enbart att behandlas om hovrätten fastställer tingsrättens dom med samma skäl som tingsrätten angivit. Rättsfallen som behandlas gäller tidsperioden 1989-2014. I samtliga rättsfall har gärningspersonen fyllt 21 år. Orsaken till denna avgränsning är att gärningspersoner under 21 år särbehandlas i påföljdshänseende enligt gällande reglering i brottsbalken.

1.5 Perspektiv och metod

Rättsfallen kommer att granskas ur ett rättsutvecklingsperspektiv. Min avsikt är att undersöka om domstolarnas bedömning har förändrats under ovan nämnda tidsperiod. Rättsfallen granskas med en empirisk metod, följaktligen undersöker jag hur domstolarna förhåller sig till gällande rätt, och därmed hur gällande rätt fungerar i praktiken.

För att besvara min frågeställning använder jag en rättsvetenskaplig metod, eftersom samtliga etablerade rättskällor används för att utreda gällande rätt. Analysen kommer att kritiskt granska domstolarnas bedömningar. Aspekter som rättssäkerhet och likabehandling är centrala.

1.6 Forskningsläge

Hedersproblematiken är relativt ny i Sverige, vilket resulterar i en begränsad mängd forskning.

Problematiken har uppmärksammats i Juridisk Tidskrift. *Said Mohammed* har berört hedersideologin och förklarat skälen bakom hedersmord. Artikeln belyser problematiken, kring att flera personer vanligen medverkar psykisk eller fysiskt vid hedersrelaterade brott.

Anne Ramberg har skrivit en artikel i Svensk Juristtidning om förändringar i omvärlden som påverkar domarrollen. Som exempel används kulturkrockar som hedersmord kan innebära och hur domarrollen kan förändras i takt med ett mer mångkulturellt Sverige.

1.7 Material

Unni Wikan är professor i socialantropologi, och hennes forskning kommer att användas för att förklara begreppet heder.

Josef Zilas och Nils Jareborgs bok, *Straffrättens påföljdlära*, kommer huvudsakligen att användas för att redogöra gällande rätt som är relevant för att besvara frågeställningen.

Lagstiftaren har under en lång period varit verksam i frågan. Jag kommer använda mig av förarbeten som faktakälla för att redogöra gällande rätt, och motioner för att illustrera splittringen som råder mellan olika aktörer gällande hur nuvarande lagstiftning reglerar och hanterar hedersmotivet.

Åklagarmyndigheten har utformat riktlinjer kring hedersbrott. Dessa är inte forskning, men exemplifierar rådande hantering inom domstolsväsendet av detta skäl kommer riktlinjerna att användas.

Rättsfall kommer att behandlas för att fastställa hur den dömande makten hanterar hedersmotivet. Eftersom särreglering saknas, speglas gällande rätt genom rättspraxis.

1.8 Disposition

Inledningsvis kommer begreppet heder att definieras. Hedersideologi och hederskod kommer att förklaras. Begreppen är grundläggande för förståelse av uppsatsen. Jag kommer även belysa problematiken med begreppen.

Därefter kommer gällande rätt att redogöras i kapitel tre. Straffvärde förklaras samt hur bedömningen genomförs när en gärning ges ett straffvärde. Sedan övergår jag till straffmätning, som är avgörande för att bestämma straffets längd.

I kapitel fyra kommer domstolarnas hantering av hedersmotivet behandlas, sex rättsfall kommer redogöras. Domskälen kommer att granskas för att undersöka om hedersmotivet påverkar straffvärdet och straffmätningen.

Uppsatsen kommer sedan att skildra olika åsikter på rättsområdet i kapitel fem. Kapitel sex avslutar uppsatsen och består av min analys som försöker besvara mina frågeställningar.

2 Begreppet heder

Heder är ett komplext begrepp. Inledningsvis vill jag belysa denna problematik och förklara några av skälen till att begreppet uppfattas svårhanterligt.²

Historiskt sett har begreppets innebörd varierat, hedersbegreppet är positivt laddat ur ett europeiskt historiskt perspektiv. Begreppet har historiskt påmint om modiga riddare som värderade moraliska principer högt, riddarna ansågs vara hederliga.³ Heder associerades tidigare med ädla och hjältemodiga gärningar. Begreppets förändrande innebörd är en av flera faktorer till problematiken.⁴

Kulturellt sett har begreppet flera olika betydelser, vad begreppet innebär beror på flera omständigheter såsom relationer, kulturer och omgivning. Vilket föranleder en stor variation av uppfattningar om begreppet.⁵ Ytterligare en kulturell aspekt är, begreppets innebörd i de olika hederskulturerna varierar, dels gällande *vad* heder betyder, dels gällande *vem* som besitter hedern.⁶

Slutligen finns det en geografisk aspekt. Begreppets betydelse varierar geografiskt. Hederskulturen och dess innebörd ges betydligt mer utrymme inom vissa regioner än inom andra. Hederskulturens roll är tydligare i samhällen där staten har en svag ställning, hedern får då en mer styrande funktion.⁷

Samtliga faktorer bidrar till att begreppet är paradoxalt. Hur begreppet uppfattas är m.a.o. mycket individuellt och beroende av faktorerna som nämnts ovan.⁸

Emellertid är flera forskare eniga om att hederskultur inte kan anknytas till en religion, hederskultur förekommer även bland icke-troende. De är med andra ord inte religionen som är avgörande utan traditionerna.⁹

---

² Wikan, *Om heder* s. 9 f.

³ Wikan, *En fråga om heder* s. 57.

⁴ Wikan, *Om heder* s. 9 f.

⁵ Wikan, *En fråga om heder* s. 78.

⁶ SOU 2010:84 s. 28 f.

⁷ Wikan, *En fråga om heder* s. 66.

⁸ SOU 2010:84 s. 28 f.

⁹ Wikan, *En fråga om heder* s. 78 ff.

2.1 Hedersideologi

Under det sena 1900-talet har en ny hedersideologi påträffats i Sverige. En hedersideologi som åsidosätter grundläggande mänskliga rättigheter. Heder är något som männen i släkten besitter och därmed tillkommer det männen att förvalta och försvara familjens heder.¹⁰

I Sverige har vi ett gemensamt begrepp, vilket är heder. På flera språk benämns två typer av heder med varsitt begrepp vars innebörd skiljer sig åt markant, bland dessa språk finns arabiska, kurdiska, turkiska, dari med flera. På turkiska finns begreppen *namus* och *shirif* som båda översätts till heder på svenska, men innebär två olika sorters heder på turkiska. Begreppet *shirif* betecknas som en heder som kan ökas och minskas, och är av en central betydelse för familjens pålitlighet och anseende. *Namus* är hedern som anknyts till kvinnans kyskhet, antingen har mannen hedern eller inte, som ett ting, kan inte ökas eller minskas. *Namus* är hedern som kan återupprättas i enlighet med hederskoden. Mannen är bärare av både dessa typer av heder.¹¹

Hedern bibehålls genom att individer följer de traditioner och andra normer som existerar, nämligen hederskoden. Om en kvinna agerar mot hederskoden kan familjens heder därmed vanhedras. *Namus*, ses som ett ting, du har den eller inte. Motsatsen till denna heder är vanheder. Adressaten till vanhedern varierar, det kan vara familjen eller släkten som vanhedras av kvinnans möjliga agerande.¹²

Shirif kan ökas och minskas, därav kan ordet skam förekomma som motsats när *shirif* förklaras. Skam innebär att *shirif* minskas, familjens rykte försämras men inte nödvändigtvis försvinner.¹³

Sammanfattningsvis kan sägas att mannen är bärare av *shirif* och *namus*. Mannens handlande återspeglas tydligare i *shirif*, medan det är kvinnliga familjemedlemmarnas beteende återspeglas i *namus*.¹⁴

---

¹⁰ Grutzky och Åberg s. 9.

¹¹ Wikan, *Om heder* s. 11 f.

¹² Wikan, *Om heder* s. 11 f.

¹³ Wikan, *Om heder* s. 12.

¹⁴ Wikan, *Om heder* s. 11 ff.

Eftersom männen är bärare av hedern och kvinnorna ingår i männens heder, kan kvinnornas handlingar vara helt avgörande för männens heder. Kvinnan representerar mannen utåt, och är mannens ansikte utåt.¹⁵ Omvärldens syn är helt avgörande, vanligen är inte handlingen central, utan kollektivets reaktion och syn på det inträffade. Det faktum att det yttre spelar en sådan avgörande roll resulterar i att även rykten kan vanhedra.¹⁶

Vanligtvis är familjen överordnad individen, vilket innebär att individen är underordnad familjens och släktens värderingar. Följer individen inte hederskoden kan detta leda till att hela familjen vanhedras. Familjen kan uppsåtligt begränsa individens frihet för att bevara hedern, då familjemedlemmar har gemensam heder.¹⁷

Hederns roll är tydligare i samhällen där staten har en svag ställning. Hederskulturen får då en mer styrande funktion. Hedern blir basen för att tillvarata sina intressen. Genom att ha hedern i behåll får familjen respekt från medmänniskor. Hedern blir en sköld mot fientligheter samtidigt som den bidrar till bättre affärer för familjen. Fler blir intresserade av att göra affärer med en familj som har hedern kvar än en familj som är vanhedrad. Affärer är särskilt viktigt i samhällen som har bristande skyddsnät.¹⁸

---

¹⁵ Wikan, *Om heder* s. 9.

¹⁶ Wikan, *En fråga om heder* s. 66.

¹⁷ Wikan, *En fråga om heder* s. 66 f.

¹⁸ Wikan, *Om heder* s. 18.

2.2 Hederskod

En Hederskod är en uppsättning av regler och traditioner som gäller inom hedersgruppen, med hedersgruppen avses kretsen av individer som efterlever samma hederskod.¹⁹ Hederskoden definierar vad som föranleder heder och vanheder, det är grundläggande normer som ska efterlevas inom hedersgruppen.²⁰

Hedersgruppen skriver inte ner hederskoden, det är snarare traditioner som förmedlas vidare i generationer.²¹ Hedersgruppen är ingen grupp som individen väljer att ingå i, utan det är en grupp som individen föds in i. Att lämna hedersgruppen kan vara väldigt svårt både psykiskt och fysiskt, eftersom det kan innebära att individen bryter mot hederskoden.²²

Hederskoden varierar mellan de olika grupperna. Hederskoden kan innehålla regler om hur man återupprättar en förlorad heder. Inom hedersgrupperna är det tydligt vad som krävs för att återupprätta en förlorad heder.²³

Sammanfattningsvis, hederskodens existens gör det möjligt att erhålla heder och vanheder. Hederskoden ger i vissa fall möjligheten att återupprätta förlorad heder.²⁴

---

¹⁹ Wikan, *Om heder* s. 12 f.

²⁰ Wikan, *En fråga om heder* s. 65 f.

²¹ Wikan, *Om heder* s. 20.

²² Wikan, *Om heder* s. 13.

²³ Wikan, *En fråga om heder* s. 70 f.

²⁴ Wikan, *Om heder* s. 14.

3 Gällande rätt

3.1 Straffvärde

Vid bestämmande av påföljd ska först gärningen ges ett straffvärde. Straffvärde definieras ungefärligt i 29 kap. 1 § BrB. Det framgår att straffvärdet är hur allvarlig gärningen eller brottstypen anses vara.²⁵

Det finns två olika typer av straffvärde, för det första finns det *abstrakt straffvärde*, vilket är straffskalan som anges i relevant paragraf. Det abstrakta straffvärdet återspeglar således lagstiftarens syn på brottstypen i förhållande till andra brottstyper. För det andra finns det *konkret straffvärde*. Med detta avses vilket straffvärde en specifik gärning har i förhållande till andra gärningar av samma brottstyp.²⁶ Om inget anges fortsättningsvis så avses det *konkreta straffvärdet*.

3.1.1 Brottens interna omständigheter

När ett straffvärde ska bestämmas använder sig domstolen av 29 kap. 1-3 §§ BrB.

Utgångspunkten när ett straffvärde ska fastställas är, 29 kap. 1 § andra stycket BrB, som anger faktorer som ska användas för att fastställa straffvärdet. Straffvärdet är ett resultat av hur klandervärd *gärningen* är, gärningspersonen som genomfört brottet bedöms m.a.o. inte i detta skede.²⁷

Inledningsvis ska domstolen bedöma gärningens skadlighet, farlighet eller vilken kränkning denna inneburit. Bedömningen sker utifrån brottstypen. Om det är frågan om ett brott mot liv och hälsa är skadan som orsakats på målsägande som är relevant. Är det ett förmögenhetsbrott mäts skadan snarare i ekonomiska värde.²⁸

---

²⁵ Karnov internet, Brottsbalk (1962:700) 29 kap. 1 §, Lexino 2016-02-29, Avsnitt 2.1.

²⁶ Jareborg och Zila s. 103 f.

²⁷ Karnov internet, Brottsbalk (1962:700) 29 kap. 1 §, Lexino 2016-02-29, Avsnitt 2.3.

²⁸ Jareborg och Zila s. 125.

Därefter ska domstolen beakta gärningspersonens insikt om skadan, kränkningen eller farligheten, samt beakta gärningspersonens motiv och avsikt. Bedömningen tar sikte på vilken form av uppsåt eller oaktsamhet som föreligger. Domstolen ska även beakta om det är en impulsiv eller planerad gärning, då en gärning som varit planerad anses ha ett högre straffvärde.²⁹

Sedan ska domstolen bedöma om gärningen varit ett angrepp på offrets trygghet eller hälsa. Denna omständighet tillkom 2010, syftet var att höja straffvärdet på allvarliga våldsbrott som begås uppsåtligt mot en persons trygghet, hälsa eller liv.³⁰

Ytterligare en förändring skedde 2010, tidigare var omständigheterna som angetts ovan inte uttömmande, utan enbart exemplifierande. Genom marginella förändringar av ordalydelsen 2010 valde lagstiftaren att uppräkningslistan i 29 kap. 1 § andra stycket BrB skulle vara uttömmande, enbart de faktorer som anges i paragrafen får således beaktas.³¹

Slutligen återstår ett steg av straffvärdesbedömningen. När ett straffvärde fastställs ska domstolen beakta försvårande omständigheter i 29 kap. 2 § BrB och förmildrande omständigheter enligt 29 kap 3 § BrB. Bedömningen enligt dessa paragrafer kan således höja eller sänka straffvärdet, med stöd av 29 kap 2-3 §§ BrB preciseras straffvärdet.³²

3.1.2 Brottsexterna försvårande omständigheter

Försvårande omständigheter räknas upp 29 kap. 2 § BrB, paragrafen är exemplifierande. Domstolen kan beakta andra omständigheter som försvårande förutsatt att omständigheten är av samma karaktär och betydelse. Omständigheter som nämns är om gärningspersonen visat stor hänsynslöshet, utnyttjat en skyddslös ställning, eller om brottet har varit planerat.³³ Dessa tre omständigheter är återkommande och vanligen tydliga vid hedersrelaterade brott.³⁴

---

²⁹ Prop. 1987/88:120 s. 80 f.

³⁰ Prop. 2009/10:147 s. 40 f.

³¹ Borgeke, Sterzel och Månsson s. 29.

³² Jareborg och Zila s. 110.

³³ Jareborg och Zila s. 110 ff.

³⁴ Åklagarmyndigheten s. 45 f.

3.1.3 Brottsexterna förmildrande omständigheter

Förmildrande omständigheter regleras i 29 kap. 3 § BrB. Uppräknade omständigheter i denna paragraf är liksom de försvårande omständigheterna exemplifierande. Faktorer som kan mildra straffvärdet är exempelvis provokation, psykiskt nedsatt tillstånd i olika variationer, medmänsklighet m.fl.³⁵ Dessa aktualiseras sällan vid hedersrelaterade brott.³⁶

3.2 Straffmätning

Straffvärdesbedömningen är det första steget. När gärningen har erhållit ett straffvärde ska en straffmätning genomföras. Straffmätningen som begreppet antyder, innebär att domstolen mäter straffet, exempelvis längden på fängelset.³⁷

Straffmätningen regleras i 29 kap. 4-5 §§ BrB, i 29 kap. 4§ BrB regleras straffskärpande grunder och i 29 kap. 5 § BrB regleras straffmildrande grunder. Grunderna som omnämns i dessa paragrafer är nära anknutna till *gärningspersonen*, och inte själva *gärningen*. Det anges tydligt i båda paragrafer att straffmätningen sker utöver bedömningen av straffvärdet.³⁸

3.2.1 Straffskärpning

Straffskärpande grund vid straffmätning är återfall. Återfallet ska enbart beaktas om det inte beaktas tidigare, har återfallet haft betydelse för påföljdsvalet ska detta inte beaktas. Det är viktigt att domstolen inte beaktar samma omständighet två gånger till nackdel för den tilltalade. Straffskärpningen sker i enlighet med 29 kap. 4 § BrB, om domstolen beaktar återfallet anger paragrafen flera omständigheter som är relevanta för hur bedömningen ska ske.³⁹

---

³⁵ Jareborg och Zila s. 115 ff.

³⁶ Åklagarmyndigheten s. 46.

³⁷ Jareborg och Zila s. 121.

³⁸ Jareborg och Zila s. 127 ff.

³⁹ Jareborg och Zila s. 128.

Inledningsvis ska domstolen beakta omfattningen av den tidigare brottsligheten, relevant i detta avseende är antalet tidigare begångna brott. Paragrafen nämner att tiden mellan återfallen är relevant, desto längre tid mellan brotten desto mindre skäl att beakta den tidigare brottsligheten. Domstolen ska därefter beakta om brottsligheten är likartad, är det samma brottstyp finns det större utrymme för straffskärpning.⁴⁰ Slutligen ska domstolen ta hänsyn till om brotten är särskilt allvarliga, vilket torde krävas minst ett år i straffvärde.⁴¹

Paragrafen förändrades den 1 juli 2010, vilket är relevant eftersom praxis som behandlas nedan är innan och efter denna förändring. Syftet med förändringen var att utvidga domstolarnas användning av paragrafen. Lagstiftarens avsikt var även en mer enhetlig tillämpning. Paragrafens lydelse förändrades marginellt, den största förändringen bestod i att lagstiftaren tydliggjorde vikten av att endast beakta återfall en gång.⁴²

3.2.2 Strafflindring

Strafflindringen regleras i 29 kap. 5 § BrB och går även under namnet billighetsskäl.⁴³ Paragrafen genomgick förändringar 2015, dessa förändringar bestod främst i införandet av en ny exemplifierande grund och en omdisposition av punkterna för att paragrafen skulle bli lättare att överskåda. Grunder som tidigare fanns behölls och avsikten var att de tidigare punkterna trots omdisponering skulle behålla sin innebörd.⁴⁴

Strafflindringen är nära anknuten till gärningspersonen och inte gärningen. För att skilja på straffvärde och straffmätningen är det avgörande vad som bedöms. I straffvärdet bedöms gärningen medan i straffmätningen bedöms personen som är tilltalad för brottet, och handlingar som begåtts efter gärningstillfället. Paragrafen innehåller nio punkter och är disponerad efter vilken grund som strafflindringen baseras på.⁴⁵

---

⁴⁰ Jareborg och Zila s. 128.

⁴¹ Prop. 2009/10:147 s. 32.

⁴² Prop. 2009/10:147 s. 45 f.

⁴³ Jareborg och Zila s. 129.

⁴⁴ Prop. 2014/15:37 s. 30 f.

⁴⁵ Prop. 2014/15:37 s. 30 ff.

Den första kategorin rör gärningspersonens situation.⁴⁶ Omständigheter som är av betydelse och som nämns i paragrafen är om gärningspersonen drabbats av *allvarlig skada*.

Skadan ska vanligen vara bestående och av allvarligt slag.⁴⁷ Paragrafen reglerar att *hög ålder* kan vara grund för strafflindring i vissa fall. Lagstiftaren har ansett att vid en ålder över 65 år bör paragrafen aktualiseras, särskilt vid längre fängelsestraff då straffet anses få mer verkningar på en gärningsperson som är äldre.⁴⁸ Andra faktorer som påverkar i lindrigare riktning är *dålig hälsa*. Med dålig hälsa avses allvarliga sjukdomar vilket innefattar olika former av handikapp.⁴⁹

Den andra kategorin fokuserar på om gärningspersonen inte är lika klandervärd vid domstillfället, som vid gärningstillfället.⁵⁰ Har gärningspersonen *angivit sig själv* anses det tyda på ånger och ökat ansvarstagande och därav inte berättigat att utdöma ett lika hårt straff som straffvärdet motiverar. Detsamma gäller om gärningspersonen försökt *motverka eller lindra verkningarna* av sitt brott, det krävs att detta skett frivilligt.⁵¹ Det kan också verka strafflindrande om det passerat *lång tid mellan brott och dom*. Slutligen kan strafflindring också ske enligt denna kategorin om gärningspersonen lämnat avgörande och betydande *uppgifter till utredningen* kring brottet. Den sist nämnda lindringen infördes i samband med förändringarna 2015.⁵²

Den tredje kategorin tar sikte på om gärningspersonen fått andra sanktioner i samband med brottet.⁵³ Som exemplifierande i paragrafen nämns utvisning, avskedande mm. Gärningspersonen ska lida *men* på annat sätt, i det avseende som gärningspersonen lider *men* ska vara en form av rättsliga sanktion. Med detta avses att sanktionen är reglerad i författning. Det krävs även ett samband mellan brottet och sanktionen, sanktionen ska vara en följd av brottet. Skälet till strafflindringen är proportionalitet mellan brottet i fråga och efterföljande straff.⁵⁴

---

⁴⁶ 29 kap. 5 § första stycket 1, 2, Brottsbalken.

⁴⁷ Jareborg och Zila s. 129.

⁴⁸ Prop. 1987/88:120 s. 95.

⁴⁹ Jareborg och Zila s. 130 f.

⁵⁰ 29 kap. 5 § första stycket 3, 4, 5, Brottsbalken; Jareborg och Zila s. 132.

⁵¹ Jareborg och Zila s. 129 ff.

⁵² Prop. 2014/15:37 s. 38.

⁵³ 29 kap. 5 § första stycket 6, 7, 8, Brottsbalken.

⁵⁴ Jareborg och Zila s. 130 ff.

En ny punkt infördes vid förändringen 2015, det intogs då en ytterligare punkt som reglerar när *flera sanktioner drabbar gärningspersonen*. Innehållet ska dock inte tolkas som ny lagstiftning utan som ett förtydligande kring gällande rätt.⁵⁵

Avslutningsvis finns det en sista grund, som är allmänt hållen och öppet formulerad.⁵⁶ Punkten reglerar om någon eller några *omständigheter* föreligger och om det föreligger skäl att ge ett lindrigare straff på grund av dessa omständigheter. Det krävs i vart fall att omständigheterna är anknutna till gärningspersonens tillstånd eller är en betydande omständighet som inträffat efter brottstillfället.⁵⁷

Förmildrande omständigheter är inte mer förekommande i hedersrelaterade brottmål än i andra brottmål.⁵⁸ Dock aktualiseras flera av punkterna i rättsfallsanalysen, mest förekommande är utvisning, men även frivillig angivelse, hög ålder och övriga omständigheter diskuteras.

3.3 Sammanfattning

Att bestämma påföljd sker i flera steg. Först ska straffskalan vara identifierad. Straffskalan ska vara identifierad när domstolen påbörjar straffvärdesbedömningen vilket följer av 29 kap. 1 § BrB ordalydelse. Därefter ska domstolen göra en bedömning av straffvärdet, med utgångspunkt i 29 kap. 1 § andra stycket BrB. Sedan beaktas försvårande och förmildrande omständigheter som påverkar straffvärdet i respektive riktning.⁵⁹

När *gärningen* erhållit ett straffvärde ska domstolen genomföra en straffmätning. Straffmätningen är nära anknuten till *personen* som begått brottet.⁶⁰ En gärning kan följaktligen ges ett straffvärde som motsvarar livstids fängelse, men vid straffmätningen kan domstolen anse att strafflindring ska ske och således tidsbestämma straffet.⁶¹

---

⁵⁵ Prop. 2014/15:37 s. 40.

⁵⁶ 29 kap. 5 § första stycket 9 Brottsbalken.

⁵⁷ Jareborg och Zila s. 132.

⁵⁸ Åklagarmyndigheten s. 46 f.

⁵⁹ Jareborg och Zila s. 107 ff.

⁶⁰ Jareborg och Zila s. 127 ff.

⁶¹ Se avsnitt 4.5.2.

4 Hedersmotivet i praxis

Det finns ingen uttrycklig lagstiftning om hedersmotiv. Huruvida hedersmotivet ska intas som straffskärpande grund har uppmärksammats flera gånger i riksdagen. Samtliga motioner gällande straffskärpning vid hedersmotiv har avslagits.⁶² Eftersom reglering saknas är domstolens avgörande viktiga, nedan kommer sex rättsfall granskas i kronologisk ordning.

Straffskalan för mord har förändras tre gånger under den analyserade perioden, i de fyra första rättsfallen var straffskalan, *tio år eller på livstid*. I rättsfall fem var straffskalan, *lägst tio år och högst arton år, eller på livstid*.⁶³ I det sista fallet var straffskalan överensstämmande men med ett tillägg som angav att livstidsstraffet var avsett för fall med försvårande omständigheter.⁶⁴

4.1 Fallet Therese (1989)

4.1.1 Fakta i målet⁶⁵

Det *första rättsfallet* gäller makarna Therese och Maurice som invandrade till Sverige från Libanon, makarna hade tre barn samtliga födda i hemlandet. Therese och barnen anlände 1987, och maken Maurice 1989. Efter att Maurice anslutit sig ansökte Therese om skilsmässa. Maurice misstänkte då otrohet med en man i deras omgivning, vilket orsakade en turbulent period mellan parterna varefter bråk blev en vardaglig företeelse.

Vid ett bråk erkände Therese sin otrohet, vid samma tillfälle eskalerade våldet och Maurice tog livet av Therese med hjälp av en hammare och skruvmejsel. Therese skador var omfattande, enligt rättsmedicinska hade Therese sjutton krosskador och minst åtta stick skador. Maurice avbröts av deras minderåriga son som påkallade Maurice uppmärksamhet. Maurice hävdade under rättegången att han valde att hämta verktygen för att Therese hade uttalat sig smutsigt och nedvärderande.

---

⁶² Motion 2015/16:664; Motion 2014/15:1888; Justitiekommittén betänkande 2014/15:JuU14 s. 7; Justitiekommittén betänkande 2015/16:JuU18 s.7.

⁶³ Borgeke, Sterzel och Månsson s. 307 f.

⁶⁴ Prop. 2013/14:194 s. 1.

⁶⁵ Karlstad tingsrätt, mål B 510/89, dom 1989-11-29; Hovrätten över västra Sverige, mål B 1330/89, dom 1990-01-18 och RH 1990:125.

Maurice uppgav att gärningen genomfördes eftersom Maurice upplevde att Therese kränkt hans heder. Maurice anförde att strafflindring borde ske. För det första hade han hade angivit sig själv. För det andra borde hustruns skilsmässa ses som en provocerande handling, med tanke på makarnas kulturella bakgrund samt de rättsliga skillnaderna mellan Sverige och Libanon. För det tredje anförde Maurice att utvisningen också var beaktansvärd.

4.1.2 Domstolens bedömning

Domstolen fann Maurice skyldig till mord och straffet bestämdes till tio års fängelse. Utvisningen bestämdes till tio år med hänsyn till att Maurice barn hade hemvist i Sverige.⁶⁶

Domstolen beslutade, att med hänsyn till straffvärdet på gärningen, var enbart fängelse aktuellt som påföljd.⁶⁷

Domstolen tog ställning till Maurice invändningar gällande strafflindring, och konstaterade att de anförda invändningarna var invändningar som var anknutna till Maurice som person m.a.o. var invändningarna relevanta vid straffmätningen. Domstolen menade att invändningarna var av den *art* som kan beaktas, men att invändningarna inte var tillräckliga för att gå under minimum, vilket föranledde att Maurice dömdes till tio års fängelse.⁶⁸

4.1.3 Egna reflektioner

Domstolen diskuterar varken hedersmotivet eller hedersbegreppet. Domstolen diskuterar dock gärningspersonens geografiska och kulturella bakgrund och hur bakgrunden påverkat agerandet. Domskälen är vaga , domstolen uttrycker att rättsliga och kulturella skillnader kan beaktas som strafflindrande enligt 29 kap. 5§ BrB, men inte gällande denna *brottstypen*, dvs. mord, för att underskrida minimum. Menar hovrätten att strafflindring ska ske om hederskulturen föranlett handlingen, så länge domstolen håller sig inom straffskalan? Domskälen är återhållsamt skrivna och lämnar utrymme för spekulationer.

---

⁶⁶ RH 1990:125, s 3.

⁶⁷ RH 1990:125, s 3f.

⁶⁸ RH 1990:125, s.3f.

4.2 Fallet Maryam (1994)

4.2.1 Fakta i målet⁶⁹

Det *andra rättsfallet* handlar om Maryam från Israel. Familjen tillhörde en kristen palestinsk minoritetsgrupp. Familjen invandrade i etapper till Sverige, Maryams pappa, Farg, invandrade först under vintern 1993. Maryam stannade i Israel, och valde att flytta tillsammans med den muslimske mannen Nidal. Detta upprörde Farg som uttalade att han kände stor skam på grund av Maryams beteende. Farg hävdade också att skammen kunde försvinna genom att ta livet av Maryam.

Maryams invandrade i Mars 1994. När Maryam anlände till Sverige uppstod bråk och motstridigheter mellan Maryam och Farg. Efter Maryams ankomst hade Farg visat en grop för anhöriga, och berättat om sin planer att döda Maryam och därefter begrava henne i gropen. En månad senare eskalerade ett bråk och Farg dödade Maryam med 30 stycken knivhugg. Gärningen skedde delvis framför Fargs hustru Sana. Efter gärningen begravde han Maryam i gropen han tidigare grävt.

Det fanns flera vittnen som hävdade att Farg dödade på grund av hedern. Farg hade uttalat motivet gentemot flera personer i familjens omgivning. Farg hade bland annat sagt till bekanta att Maryams flykt med en muslim var vanärande.

Genom hustrun Sanas vittnesmål i rättegången framkom också att motivet var hedersrelaterat, då hon hävdade att skälet till Fargs gärning var:

” Det var för hedern, hos oss araber måste man vara stolt över sin heder. Det är viktigt. Om man blir av med sin heder är man en stor skam för släkten”⁷⁰

---

⁶⁹ Lindebergs tingsrätt, mål B 219/94, dom 1994-10-14; Göta Hovrätt, mål B 1168/94, dom 1994-12-23.

⁷⁰ Mål B 1168/94 s. 6.

4.2.2 Domstolens bedömning

Hovrätten dömde Farg till mord och tio års fängelse, samt utvisning utan tidsbegränsning.⁷¹

Hovrätten ansåg att gärningen skulle rubriceras som mord. Vid bedömningen ansåg hovrätten att följande faktorer skulle beaktas: Farg hade planerat gärningen, Maryam hade levt under dödshot, tillvägagångssättet var brutalt, Maryam hade under händelseförloppet hunnit känna dödsångest, och varit skyddslös. Samtliga gärningar var bidragande till att gärningen skulle rubriceras som mord.⁷²

Hovrätten genomförde en straffvärdesbedömning och beaktade den rättspsykiatriska undersökningen som klargjorde att Farg hade psykiska problem. Detta föranledde ett tidsbestämt fängelsestraff enligt hovrätten. Därefter konstaterade hovrätten att Fargs psykiska tillstånd inte påkallade straff under minimum. Straffet bestämdes till tio års fängelse.⁷³

4.2.3 Egna reflektioner

Hovrätten bemöter inte hedersmotivet som framkommer genom flera vittnen. Hovrätten befattar sig inte med begreppet heder utan anger ”med tanke på Farg Dabas bevekelsegrunder”⁷⁴. I svenska akademins ordbok beskrivs bevekelsegrund som *motiv*.⁷⁵ Domstolen anger dock inte vilka motiv som Farg haft, enbart att det finns ett motiv bakom gärningen.

Domstolen tillmäter inte hedersmotivet någon betydelse vid bedömning av straffvärdet eller vid straffmätningen. Straffvärdet leder till mildring, vilket grundas på gärningspersonens psykiska tillstånd vid gärningstillfället.

---

⁷¹ Mål B 1168/94 s. 11 f.

⁷² Mål B 1168/94 s. 9 f.

⁷³ Mål B 1168/94 s. 11 f.

⁷⁴ Mål B 1168/94 s. 9.

⁷⁵ Svenska akademien s. 108.

4.3 Fallet Pele (2000)

4.3.1 Fakta i målet⁷⁶

Rättsfall tre handlar om Pele som var född i Irak, men invandrade till Sverige 1995 vid femton års ålder. Pele levde i Sverige under strikta och kontrollerade former. Pele och hennes yngre syster Breen var äldst av syskonen och stod varandra mycket nära. Breen berättar under rättegången att kontrollen främst bestod i klädval. Även att titta på tv var strikt förbjudet med nyheter och sport som undantag. Kontakt med utomstående begränsades också, systrarna fick inte närvara vid tillställningar utan sin mamma. Pele var fast besluten att leva självständigt, för Pele innebar detta friheten att göra sina egna val. Pele accepterade inte faderns ständiga kontroll, vilket föranledde flera och varaktiga konflikter mellan Pele och hennes far Agid.

Sommaren 1999 skulle delar av familjen åka och hälsa på släktingar i Irak, däribland Pele och lillasystern Breen. Den 24 juni 1999 anlände Agid och samtliga farbröder (Dakhaz, Rezkar och Shivan) till huset där Pele och Breen bodde. Pele befann sig på andra våningen, två av farbröderna och Agid gick upp på andra våningen. Där sköt Rezkar Pele två gånger. Breen försökte förtvivlat hjälpa Pele men i trappan stod hennes pappa Agid och farbrodern Shivan och hindrade henne. Den tredje farbrodern hindrade deras mamma på nedre plan. Efter turbulenta bråk lyckades Breen anlända till Pele som fortfarande var vid medvetande. Breen och deras mamma försökte hjälpa Pele till sjukhuset. När farbröderna upptäckte att Pele fortfarande levde, stoppade de omedelbart Breen och moderns hjälpande insatser och Rezkar sköt Pele i huvudet, som avled direkt.

Mordet skedde i Irak. Utredning inleddes i Irak, när polisen hade lämnat brottsplatsen återkom Agid, som varit frånvarande tidigare. Agid uttalade sin lättnad över att han nu, kunde andas som en fri människa till skillnad från innan enligt honom själv. Farbrödernas utsagor i rättegången i Sverige respektive Irak skiljer sig markant. I Sverige förnekade farbröderna hedersmotivet medan de i Irak hävdade de att motivet var att återupprätta hedern. I förhörsprotokollen från Irak angavs att Rezkar uttalat att Pele vållat skam över familjen och den enda lösningen var att döda Pele.

---

⁷⁶ Stockholms tingsrätt, mål B 338-00, dom 2001-01-12; Svea Hovrätt, mål 715-01, dom 2001-04-09 och RH 2000:84

4.3.2 Domstolens bedömning

Både Rezkar och Dakhaz fälldes för mord respektive medhjälp till mord, båda dömdes till livstids fängelse. Hovrätten fastställde tingsrättens beslut och ansåg att tingsrätten gjort en korrekt bedömning.⁷⁷

Tingsrätten angav flera skäl till att livstids fängelse dömdes ut. För det första konstaterade tingsrätten att mordet var präglad av grymhet. För det andra stod det klart att Pele måste utsatts för lidande och dödsångest. För det tredje, avlossades skottet mot Peles huvud framför modern och systemen. Samtliga skäl tillsammans ansåg tingsrätten utgjorde grund för livstids fängelse.⁷⁸

4.3.3 Egna reflektioner

Domstolen befattar sig inte med begreppet heder. Hedersmotivet diskuteras inte i andra termer. Hedersmotivets påverkan på agerandet förbisätts i domskälen. Omständigheter som är utmärkande för hedersrelaterade mord anses försvårande och föranleder straffskärpning, till skillnad från de andra två analyserade rättsfallen anser domstolen att livstids fängelse ska utdömas.

4.4 Fallet Fadime (2002)

4.4.1 Fakta i målet⁷⁹

Rättsfall fyra handlade om Fadime från Irak. Familjen anlände till Sverige 1982 när Fadime var sju år gammal. Fadime var fast besluten om att leva ett självständigt liv. Fadime hade en svensk pojkvän som varken familjen eller slakten accepterade. Fadime valde en självständig livsstil trots att detta skulle medföra sociala konsekvenser.

---

⁷⁷ Mål B 715-01 s. 9; Mål B 338-00 s. 48.

⁷⁸ Mål B 338-00 s. 48.

⁷⁹ Uppsala tingsrätt, mål B 237-02, dom 2002-04-03; Svea Hovrätt, mål B 4651-02, dom 2002-05-31.

Det var en kväll i januari 2002 som Rahmi, Fadimes far dödade henne. Rahmi hade införskaffat en pistol vid ett tidigare tillfälle som användes för att skjuta Fadime. Rahmi avlossade tre skott mot Fadime, varav två träffade. Det sista skottet avlossades mycket nära Fadime och träffade hennes huvud och Fadime avled direkt.

Fadimes pappa, Rahmi, anförde under rättegången att Fadime hade provocerat honom genom att umgås med män. Enligt Rahmi hade Fadime förstört hela familjen. Rahmi förnekade hedersmotivet, men sa under rättegången ”att skjuta henne var enda lösningen. Nu är alla problem lösta. Fadime var problemet.”⁸⁰. Fadimes syster, Songul vittnade ensam mot Rahmi trots hårda påtryckningar från släkten. Songul berättade att Rahmis handlande var planerat, och att det visserligen var fadern som sköt Fadime, men att hela släkten stod bakom och stöttade dödsskjutningen. Songul berättade även att motivet till mordet var att Rahmi skulle återupprätta familjens heder.

4.4.2 Domstolens bedömning

Rahmi dömdes för mord och till livstids fängelse i tingsrätten. Åtalet överklagades till hovrätten som fastställde tingsrättens dom och vidhöll tingsrättens bedömning⁸¹

Gärningen rubricerades som mord, eftersom handlingen varit planerad. Därefter angav domstolen att de omständigheter som föranlett att Rahmi vidtagit gärningen vilket var av *familjekaraktär* inte var förmildrande.⁸²

Flera omständigheter beaktades när domstolen avgjorde livstidsstraffet. Först konstaterade domstolen att straffmätningen ska vara en helhetsbedömning, varav alla relevanta faktorer skulle iakttas. För det första ansåg domstolen att Rahmis tillvägagångssätt var mycket likt en avrättning. För det andra var Rahmi och Fadime närstående. För det tredje skedde detta inför Fadimes två systrar och mor. Mot bakgrund av dessa tre faktorer ansåg domstolen att ingen annan påföljd än fängelse på livstid var aktuellt.⁸³

---

⁸⁰ Mål B 237-01 s. 18.

⁸¹ Mål B 4651 s 10.

⁸² Mål B 237-02 s. 14.

⁸³ Mål B 237-02 s. 15.

4.4.3 Egna reflektioner

Domstolen bemöter inte det hedersmotiv som framkommit under rättegången. Däremot diskuterar domstolen vid rubriceringen omständigheter av *familjekaraktär* som bakomliggande faktor till gärningen, om domstolen avser hedersmotivet är oklart. Dessa omständigheter uttalar domstolen att den inte är att anse som förmildrande, huruvida omständigheten är att anse som försvårande diskuteras inte.

I detta rättsfallet bedömer domstolen, att mordet motsvarar livstids fängelse. Inte på grund av hedersmotivet utan försvårande omständigheter som är karaktäristiska för hedersrelaterade brott.

4.5 Fallet Jian (2010)

4.5.1 Fakta i målet⁸⁴

Rättsfall fem handlar om Jian från Irak. Jian immigrerade till Sverige med sin mosters familj, som vid ett tidigare skede hade adopterat Jian på grund av familjära svårigheter. Jian gifte sig och flyttade till Göteborg 2007, året därpå fick makarna en son. Äktenskapet upplöstes 2009 då maken anklagade Jian för otrohet. Jian valde då att flytta tillbaka till hemorten Katrineholm.

Jians adoptivpappa Subhi valde att beröva Jian livet. Gärningen genomfördes med kniv och Jian hade 53 stycken sticksår enligt den rättsmedicinska undersökningen. Undersökningen klargjorde att sticksåren orsakats av en kniv och hade berövat Jian livet.

Skälet till att Subhi dödade Jian uppgav Subhi själv var på grund av att Jian betett sig oacceptabelt. Jian hade kränkt familjens heder. Jians felaktiga agerande bestod i otrohet, hon hade orsakat skilsmässa, varit flirtig mot män samt börjat röka. Subhi ansåg att hennes livsstil varit klandervärd. Subhi menade att den enda utvägen var att beröva Jian livet.

---

⁸⁴ Nyköping Tingsrätt, mål B 3418-10, dom 2011-03-21; Svea Hovrätt, mål B 3112-11, dom 2011-05-23 och RH 2011:78.

4.5.2 Domstolens bedömning

Domstolen dömde Subhi för mord, påföljden bestämdes till fängelse i arton år och därefter utvisning utan tidsbegränsning.⁸⁵

Gällande ansvarsfrågan var målet inte överklagat, målet var enbart överklagat gällande påföljdsfrågan. Inledningsvis påtalade hovrätten att fängelse var den enda relevanta påföljden. Domstolen konstaterade sedan att rättsfrågan som ska utredas är huruvida det är frågan om tidsbestämt straff eller livstids fängelse.⁸⁶

Domstolen konstaterade att flera försvårande omständigheter förelåg, och inga förmildrande. Som försvårande omständigheter ansågs den grymhet som gärningen präglades av. Utöver detta så var det en närstående relation mellan parterna. Jian hade befunnit sig i en skyddslös ställning och minst 48 hugg hade utdelas mot henne. Attacken måste också skett under en avsevärd tid, och därmed utsatt Jian för både dödsångest och lidande. Samtliga omständigheter ansåg domstolen var bidragande till att livstids fängelse skulle utdömas. Dock ansåg domstolen att Subhi kom att lida men av utvisningen och lindrade straffet till ett tidsbestämt fängelsestraff.⁸⁷

4.5.3 Egna reflektioner

Gärningen ges ett straffvärde som motsvarar livstids fängelse. Liksom i fallet Pele och Fadime bedömer domstolen att mordet bör föranleda livstids fängelse eftersom flera försvårande omständigheter föreligger. Men fortfarande råder avsaknad gällande begreppet *heder* i domskälen.

Domstolen anser att *gärningens* straffvärde motsvarar livstids fängelse, men vid straffmätningen anser domstolen att strafflindrande omständigheter föreligger. Som strafflindrande anges att *gärningspersonen* i detta rättsfall kommer lida men av utvisning. Detta föranleder i sin tur att domstolens straffmätning resulterar i arton års fängelse istället för livstid.

---

⁸⁵ Mål B 3112-11 s. 4.

⁸⁶ Mål B 3112-11 s. 3 f.

⁸⁷ Mål B 3112-11 s. 4.

4.6 Fallet Bogumila (2014)

4.6.1 Fakta i målet⁸⁸

Rättsfall sex handlar om Wladyslaw och Bogumila som varit makar sedan 1967. Makarna hade två gemensamma barn. Båda parter hade romsk bakgrund, de tillhörde varsin romsk familj och äktenskapet ingicks i enlighet med romerska traditioner. Bogumila valde att lämna Wladyslaw 2002. Detta accepterades inte av Wladyslaw och fortsatte att söka kontakt med Bogumila genom diverse metoder. Wladyslaw dömdes 2008 för grov misshandel, målsägande i målet var Bogumila, misshandeln var ett resultat av Bogumilas beslut att lämna Wladyslaw.

Wladyslaw dödade Bogumila 2014. Genom att använda en kniv högg han henne flera gånger, både i hennes lägenhet och på gården tillhörande hennes lägenhet. Flera grannar och deras son blev vittne till mordet.

Flera personer i Wladyslavs och Bogumilas omgivning vittnade och berättade att hedern var viktig för Wladyslaw, som själv förnekade hedersmotivet. Flera vittnen berättade om det bakomliggande hedersmotivet, Wladyslaw ska bland annat ha uttalat att Bogumila hade smutsat ner hans heder.

4.6.2 Domstolens bedömning

Domstolen fann Wladyslaw skyldig till mord, påföljden bestämdes till arton års fängelse.⁸⁹

Bogumila befann sig i skyddslös ställning, domstolen ansåg att det stod klart att Bogumila hade lidit och upplevt stor dödsångest. Sedan tillade domstolen att Wladyslavs motiv hade varit att återupprätta sin heder. Vid en sammanvägning av samtliga faktorer ansåg domstolen att mordets straffvärde motsvarade livstid.⁹⁰

---

⁸⁸ Södertörns Tingsrätt, mål B 14298-14, dom 2015-03-16; Svea hovrätt, mål B 2806-15, dom 2015-06-04.

⁸⁹ Mål B 2806-15 s 5.

⁹⁰ Mål B 2806-15 s 5.

Därefter genomförde domstolen en straffmätning, Wladyslavs höga ålder var skäl för att lindra straffet i enlighet med gällande rätt och uttalande i förarbetena. Detta föranledde att domstolen lindrade straffet och tidsbestämmer fängelsestraffet till arton års fängelse.⁹¹

4.6.3 Egna reflektioner

Domstolen diskuterar hedersmotivet och anser att hedersmotivet är en av flera försvårande faktorer. Domstolen använder begreppet *heder*, och anger att gärningspersonens motiv varit att *återupprätta sin heder*.

I fyra rättsfall har mord med hedersmotiv givits ett straffvärde som motsvarar livstids fängelse. I detta rättsfallet anses *gärningen* motsvara livstids fängelse emellertid finns strafflindrande omständigheter som föranleder att straffet tidsbestäms, omständigheterna är knutna till *gärningspersonen*.

---

⁹¹ Mål B 2806-15 s 5.

5 Debatt

Flera aktörer inom lagstiftning, forskning och rättsväsendet har uttalat sig gällande eventuellt införande av straffskärpningsgrund för hedersrelaterade brott.

Said Mahmoudi är professor i internationell rätt. *Mahmoudi* anser att tillräckligt hårda straff redan döms ut av domstolarna med stöd av gällande straffskärpningsregler samt att domstolarna inte ska beakta kulturella värderingar.⁹²

Claes Lernestedt är professor i straffrätt. *Lernestedt* menar att det är lagtekniskt möjligt att införa en straffskärpningsgrund. Emellertid kommer inte en straffskärpningsgrund bekämpa hedersförtryck. *Lernestedt* menar också att en straffskärpningsgrund baserad på hedersmotivet kan bli svår att tillämpa ur flera aspekter, definitionen av heder är en av dessa.⁹³

Masoud Kamali som är professor i socialt arbete anser att straffskärpning enbart kommer leda till ett tydligare *vi och dom* tänkande. Vidare anser *Kamali* att straffa någon längre på grund av kulturella skäl kommer leda till förstärkt utanförskap och diskriminering.⁹⁴

Robert Hannah är utbildad jurist och har varit ambassadör åt riksorganisationen GAPF, (Glöm aldrig Pela och Fadime), som är en organisation som arbetar mot hedersvåld.⁹⁵ *Hannah* m.fl. har lämnat in två motioner i egenskap av riksdagsledamöter. Motionerna berör frågan om att inta hedersmotiv som straffskärpningsgrund, motionerna benämns *Lex Fadime*.⁹⁶

Elisabeth Massi Fritz, är advokat och är specialiserad inom hedersbrott. *Fritz* anser att det är nödvändigt att införa en straffskärpningsgrund. *Fritz* anser att det är en viktig signal från samhället att hedersrelaterade brott inte tolereras.⁹⁷

---

⁹² Mahmoudi s. 246 f.

⁹³ Lernestedt s. 239 ff.

⁹⁴ Kamali s. 32 f.

⁹⁵ Ambassadörer, <www.gapf.se/gapfs-goodwillambassadorer-2015/>, Besökt 2016-05-05.

⁹⁶ Motion 2015/16:664; Motion 2014/15:1888.

⁹⁷ Intervju med *Elisabeth Massi Fritz*, <www.gapf.se/2016/02/intervjuer-med-gapf-ambassadorer/>, Besökt 2016-05-05.

6 Analys

Analysen inleds med min andra frågeställning, denna disposition har jag valt av pedagogiska skäl. Domstolen måste först befatta begreppet *heder* innan hedersmotivet kan vara en försvårande omständighet. Därefter kommer den övergripande frågeställningen behandlas, huruvida hedersmotivet är försvårande omständighet när straffvärdet bedöms. Det främst denna frågan som varit föremål för debatt.⁹⁸ Slutligen kommer jag behandla hur hedersmotivet möjligen påverkat straffmätningen.

6.1 Befattar svenska domstolar sig med begreppet heder i sina domskäl?

I fallet Therese och fallet Maryam, diskuterar domstolen hederskulturen men med andra ord, såsom den *kulturella bakgrunden* och *bevekelsegrunder*. Domstolen utvecklar inte vilken påverkan detta har vid den straffrättsliga bedömningen.⁹⁹ I fallet Pele befattar sig domstolen inte alls med heder, trots att det framkommit under rättegången.¹⁰⁰ I fallet Fadime bemöter domstolen inte hedersmotivet, men diskuterar omständigheter av *familjekaraktär*.¹⁰¹ I fallet Jian befattar sig inte domstolen med begreppet heder i domskälen.¹⁰² I fallet Bogumila tar domstolen upp begreppet heder, och motivet *att återupprätta hedern*.¹⁰³

Rättsutvecklingen har förändras från att inte befatta sig med begreppet heder eller att använda andra termer för begreppet heder. Slutligen i fallet Bogumila anger uttryckligen domstolen begreppet heder. Det är visserligen möjligt att heder var relativt främmande i fallen Therese och Maryam, men efter fallet Pele och Fadime har begreppet *hedersmord* varit grund för en massmedial debatt. I det sista rättsfallet använder domstolen termen heder som varit bekant sedan flera år tillbaka.¹⁰⁴

---

⁹⁸ Kapitel 5.

⁹⁹ Avsnitt 4.1.3 och 4.2.3.

¹⁰⁰ Avsnitt 4.3.3.

¹⁰¹ Avsnitt 4.4.2.

¹⁰² Avsnitt 4.5.2.

¹⁰³ Avsnitt 4.6.2.

¹⁰⁴ Avsnitt 4.6.2.

6.2 Hur påverkar gärningspersonens hedersmotiv domstolarnas bedömning av straffvärdet?

I fallet Therese och fallet Maryam ges gärningarna inget högt straffvärde, båda döms enbart till tio års fängelse. Domstolen tillmäter inte motiven någon påverkan vid straffvärdesbedömningen.¹⁰⁵ I fallet Pele, Fadime och Jian argumenterar domstolen i en annan riktning. Flera omständigheter anses försvårande och föranleder livstids fängelse. Dessa omständigheter är karakteristiska för hedersrelaterade brott. I fallet Fadime, uttalar domstolen att omständigheterna av *familjekaraktär* som föranlett handlingen *inte är förmildrande*, huruvida omständigheterna är försvårande diskuteras inte.¹⁰⁶ I fallet Bogumila anger domstolen att mordet har begåtts med motivet att återupprätta hedern. Detta anser domstolen tillsammans med andra faktorer vara en försvårande omständighet.¹⁰⁷

Rättsläget utifrån hovrättens domskäl har genomgått en förändring. Från att inte beakta hedersmotivet, till att beakta hedersmotivet som en försvårande omständighet som påverkar straffvärdet i skärpande riktning.¹⁰⁸

6.3 Har hedersmotivet någon betydelse för domstolarnas straffmätning?

I fallet Therese uttalar domstolen att den kulturella bakgrunden kan beaktas vid straffmätningen i lindrande riktning. Men i det aktuella rättsfallet, var det inte möjligt att beakta eftersom brottstypen var mord. Om domstolen menar att hederskultur kan beaktas är oklart, främst eftersom domskälen är sparsamt skrivna.¹⁰⁹ I resterande rättsfall tillmäts hedersmotivet ingen betydelse vid straffmätningen.¹¹⁰

---

¹⁰⁵ Avsnitt 4.1.2 och 4.2.2.

¹⁰⁶ Avsnitt 4.4.3.

¹⁰⁷ Avsnitt 4.6.2.

¹⁰⁸ Avsnitt 4.5.3 och 4.6.2.

¹⁰⁹ Avsnitt 4.1.2

¹¹⁰ Avsnitt 4.2.2, 4.3.2., 4.4.2, 4.5.2 och 4.6.2.

6.4 Sammanfattning av analysen

Rättsutvecklingen har förändras. Domstolen anför i fallet Thereses att kulturell bakgrund kan användas som grund för strafflindring, men i praktiken har detta inte aktualiserats. Vid början av 1990-talet var det en faktor som kunde påverka *gärningspersonens* straffvärdighet.¹¹¹

I fallet Pele, Fadime och Jian har domstolen inte gett hedersmotivet någon uttrycklig betydelse. Livstidsstraffet var ett resultat av omständigheter, som även bedöms som försvårande i mord utan hedersmotiv. Gör domstolarna bedömningen som genomfördes i dessa fall, så råder likhet inför lagen, då domstolen ser isolerat på *gärningen* och hur straffbar denna anses vara.¹¹²

I fallet Bogumila, var hedersmotivet uttryckligen en försvårande omständighet.¹¹³ Hedersmotivet har fått påverkan på straffvärdet. Om motivet ska vara en försvårande omständighet anser jag dock att detta ska införas i lagtext. Genom att införa motivet som straffskärpande grund blir gällande rätt betydligt mer förutsebar. Detta föranleder i sin tur ökad rättssäkerhet.

---

¹¹¹ Avsnitt 4.1.2

¹¹² Avsnitt 4.2.2, 4.3.2., 4.4.2 och 4.5.2.

¹¹³ Avsnitt 4.6.2

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Utredningsbetänkande

SOU 2010:84, Hedersrelaterad problematik i skolan – en kunskaps- och forskningsöversikt.

Propositioner

Proposition 1987/88:120, om ändring i brottsbalken m.m. (straffmätning och påföljdsval m.m.) .

Proposition 2009/10:147, Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m.

Proposition 2013/14:194, Skärpt straff för mord.

Proposition 2014/15:37, Straffflindring vid medverkan till utredning av egen brottslighet.

Utskottsbetänkande

Justitieutskottets betänkande 2014/15:JuU14, Straffrättsliga frågor.

Justitieutskottets betänkande 2015/16:JuU18, Straffrättsliga frågor.

Motioner

Motion 2014/15:1888, Lex Fadime – en särskild straffskärpningsregel för brott som begås med hedersmotiv.

Motion 2015/16:664, Lex Fadime – en särskild straffskärpningsregel för brott som begås med hedersmotiv.

Övriga myndighetspublikationer

Åklagarmyndigheten, Hedersrelaterat våld, handbok, Utvecklingscentrum, Göteborg, 2006

Litteratur

Böcker

Kamali Masoud: *Media, experter och rasismen*, i: Ahmed Idris, Larsson, Stieg & Englund, Cecilia, *Debatten om hedersmord: feminism eller rasism*, Stockholm, 2004.

Borgeke Martin, Sterzel Georg & Månsson Catharina: *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*, 5. uppl., Stockholm, 2013.

Grutzky, Eduardo & Åberg, Lars: *Heder och samvete: en bok om hederskultur i Sverige*, Stockholm, 2013.

Jareborg, Nils & Zila, Josef: *Straffrättens påföljdslära*, 4. [bearb. och uppdaterade] uppl., Stockholm, 2014.

Lernestedt, Claes: *Dit och tillbaka igen: om individ och struktur i straffrätten*, Uppsala, 2010.

Svenska akademien: *Svenska akademiens ordbok*, Stockholm, 2015.

Wallinder och Ulväng: *Brottsbalk (1962:700) 29 kap. 1§*, Lexino 2016-02-29.

Wikan, Unni: *En fråga om heder*, Stockholm, 2004.

Wikan, Unni: *Om heder*, Göteborg, 2009.

Artiklar

Ramberg Anne, *Förändringar i omvärlden och deras betydelse för domarrollen*, Svensk juristtidning, 2004, häfte 3, s. 315-319.

Said Mahmoudi, *Om heder*, Juridisk Tidskrift, 2002/03, häfte 1, s. 242-247.

Elektroniska källor

GAPF, Intervju med Elisabet Massi Fritz, www.gapf.se/gapfs-goodwillambassadorer-2015/, Besökt 2016-05-05.

GAPF, lista över organisationens ambassadörer, www.gapf.se/2016/02/intervjuer-med-gapf-ambassadorer/, Besökt 2016-05-05.

Rättsfallsförteckning

Rättsfall från tingsrätterna

Karlstad tingsrätt, Mål B 510/89, Dom 1989-11-29.

Lindebergs tingsrätt, Mål B 219/94, Dom 1994-10-14.

Stockholms tingsrätt, Mål B 338-00, Dom 2001-01-12.

Uppsala tingsrätt, Mål B 237-02, Dom 2002-04-03.

Nyköping Tingsrätt, Mål B 3418-10, Dom 2011-03-21.

Södertörns Tingsrätt, Mål B 14298-14, Dom 2015-03-16.

Rättsfall från hovrätterna

Hovrätten över västra Sverige, Mål B 1330/89, Dom 1990-01-18, (RH 1990:125).

Göta Hovrätt, Mål B 1168/94, Dom 1994-12-23.

Svea Hovrätt, Mål 715-01, Dom 2001-04-09, (RH 2000:84).

Svea Hovrätt, Mål B 4651-02, Dom 2002-05-31.

Svea Hovrätt, Mål B 3112-11, Dom 2011-05-23 (RH 2011:78).

Svea hovrätt, Mål B 2806-15, Dom 2015-06-04.